

Організація роботи щодо безпеки життєдіяльності дітей відповідно до Базового компонента дошкільної освіти

Дитина, її життя і здоров'я – найвища цінність держави. Тож захистити її від можливих небезпек і навчити безпечно взаємодіяти з довкіллям – одне з провідних державних завдань, визначених у Законі України «Про дошкільну освіту», у статті 11 якого зазначено: «Дошкільний навчальний заклад:

- створює безпечні та нешкідливі умови розвитку, виховання та навчання дітей, режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я відповідно до санітарно-гігієнічних вимог та забезпечує їх дотримання;
- формує у дітей гігієнічні навички та основи здорового способу життя, норми безпечної поведінки;
- сприяє збереженню та зміцненню здоров'я, розумовому, психічному і фізичному розвитку дітей;
- здійснює соціально-педагогічний патронат, взаємодію з сім'єю».

Саме тому охорона та зміцнення здоров'я, безпека дітей мають бути головною стратегією та пріоритетом у роботі дошкільних закладів.

Відповідальність за організацію роботи з питань охорони життя і здоров'я дітей покладається на керівника дошкільного навчального закладу. Усі інші працівники закладу несуть відповідальність у встановленому чинним законодавством порядку за виконання інструкцій з охорони життя і здоров'я дітей.

Базовий компонент дошкільної освіти як державний освітній стандарт орієнтує педагогів на певний результат планомірної системної роботи щодо формування у дітей елементарної компетенції з основ безпеки життєдіяльності. В усіх чинних програмах з дошкільної освіти: «Впевнений старт», «Українське дошкілля», «Дитина», «Соняшник», «Дитина в дошкільні роки» викладено вимоги щодо забезпечення життєдіяльності дітей. Для їх реалізації робота має вестися в таких напрямках: створення належних умов для безпечної життєдіяльності; формування елементарної життєвої компетенції з питань безпеки, виховання основ безпечної поведінки у дітей, а також культури безпеки у дорослих, відповідального ставлення до життя та здоров'я дітей.

Для підвищення професійної майстерності педагогів та інших працівників з цього питання в дошкільному закладі має проводитися системна робота. Форми, терміни її проведення фіксуються у річному плані, а за потреби в індивідуальних планах працівників. Пропонуємо орієнтовний перелік заходів:

- Педагогічні ради: «Безпечні умови життєдіяльності дітей у дошкільному навчальному закладі», «Системний підхід до профілактики дитячого травматизму» та ін.
- Інструктажі з техніки безпеки: «Правила безпечної поведінки у басейні», «Дотримання техніки безпеки під час використання

фізкультурного обладнання», «Дотримання правил безпечної поведінки під час проведення дитячого туризму» тощо.

- Консультації: «Забезпечення вільного доступу до обладнання в групах раннього віку із дотриманням техніки безпеки», «Як говорити з дитиною про тероризм?».
- Семінари: «Ознайомлення дошкільнят з правилами безпечної поведінки у природі», «Виховання ціннісного ставлення до власного життя і здоров'я засобами художнього слова».
- Семінари-практикуми: «Формування навичок безпеки життєдіяльності на заняттях з фізкультури», «Уроки мудрого Добривогогонька».
- Лекції: «Морально-психологічна підготовка працівників до дій в екстремальних ситуаціях», «Правила поведінки з домашніми тваринами», «Гриби їстівні та отруйні» тощо.
- Майстер-клас: «Правила надання першої медичної допомоги дітям», «Створюємо опорну схему».
- Навчальний тренінг «Евакуація дітей та працівників з приміщень дошкільного закладу», «Безпека на воді».
- Засідання за «круглим столом»: «Облаштування безпечного розвивального середовища на ігрових майданчиках», «Умови безпечної організації пошуково-дослідницької діяльності дітей», «Іграшки: небезпека чи забавка?».
- Робота творчої лабораторії: «Розроблення та виготовлення наочного дидактичного матеріалу для дітей з техніки безпеки».
- Інтерактивна ділова гра: «Щоб людське життя оберігати - знання і уміння треба мати», «Де живе електрика?». «Прогнозування наслідків небезпеки».
- Обмін досвідом: взаємовідвідування вихователями різних форм роботи з дітьми.
- Налагодження взаємодії з представниками служб порятунку, цивільної оборони: спільні наради, творчі зустрічі, вечори запитань та відповідей тощо.
- Обговорення новинок педагогічної літератури та підготовка власних публікацій у фахових періодичних виданнях за визначеною проблематикою.
- Розроблення методичних рекомендацій: «Основні підходи до формування навичок безпечної поведінки дітей у побутових ситуаціях», «Орієнтовне планування освітньої роботи з дітьми різних вікових груп з основ безпеки життєдіяльності».
- Оформлення тематичних стендів: «Бережімо життя і здоров'я дітей» за розділами «Дитина у світі природи», «Дитина у світі людей», «Психічне здоров'я дитини».

- Оформлення санітарних бюлетенів: «Перша медична допомога у разі травмувань», « Як попередити застудні захворювання та грип у дітей», « Профілактика отруєння солодощами».
- Облаштування виставок фотоматеріалів: «Здоровий відпочинок улітку», «Здорова дитина – щаслива родина»; дитячих робіт «Пожежники у боротьбі з вогнем», «Малята за безпеку на дорогах» тощо.

Другий напрям - цілеспрямована робота з дітьми щодо формування безпечної поведінки дітей у різних життєвих ситуаціях. У роботі з дітьми можна визначити такі напрями:

- робота не повинна обмежуватися засвоєнням норм і правил;
- дітей необхідно навчати обачності; формувати навички орієнтування і швидкої реакції в екстремальних ситуаціях;
- дотримання єдиної стратегічної лінії у діяльності педагогічного, дитячого та батьківського колективів.

В освітніх лініях Базового компонента дошкільної освіти передбачено дати дитині відповідні знання, прищепити вміння і навички безпечної поведінки. Так, в освітній лінії «Особистість дитини» зазначено, що дошкільник володіє елементарними знаннями про основні чинники збереження безпеки; дотримується правил здоров'язбережувальної поведінки; розуміє, що – шкідливо, а що - корисно для організму. У розділі «Зміст освіти» означеної освітньої лінії виокремлено підрозділ «Безпека життєдіяльності», в якому передбачено такі результати навчання: «Диференціює поняття «безпечне» і «небезпечне», усвідомлює важливість безпеки життєдіяльності (власної та інших людей). Знає правила безпечного перебування вдома, у дошкільному закладі, на вулиці, на воді, льоду, ігровому, спортивному майданчиках. Орієнтується у правилах поведінки з незнайомими предметами та речовинами; пожежної та електробезпеки; користуванні транспортом; в основних знаках дорожнього руху тощо. Знає та може скористатися номером телефону основної служби допомоги (пожежна, медична, міліція); усвідомлює, до кого можна звернутись у критичній ситуації. Володіє навичками безпечної поведінки при агресивному поведженні однолітків або дорослих».

Освітню роботу з дітьми рекомендуємо здійснювати в три етапи:

1. Підготовчий етап полягає в отриманні та частковому узагальненні вражень про небезпеку, яка може чатувати на дітей у довкіллі. Доречні такі форми і методи роботи, як екскурсії, спостереження, цільові прогулянки, читання творів художньої літератури, розглядання ілюстрацій, перегляд відеофільмів, мультфільмів тощо.
2. Основний етап, під час якого проводиться робота щодо формування певної системи уявлень та вироблення навичок безпечної поведінки. На цьому етапі доречно застосовувати різні види ігор з елементами безпеки життєдіяльності, бесіди, складання описових та творчих розповідей дітьми, розучування вправ, віршів, виконання трудових доручень тощо.

3. Практичний етап, під час якого діти мають застосовувати набуті знання та вміння на практиці. Доречним буде використання таких форм і методів роботи, як розв'язання проблемних ситуацій, творчих завдань, створення образів за допомогою різних засобів, пошуково-дослідницька діяльність, проведення свят, розваг, змагань, конкурсів тощо.

Для ефективного формування у дітей навичок безпечної поведінки слід дотримуватися в роботі таких принципів:

- Забезпечення гігієни і нормальної роботи всіх органів та психофізіологічних процесів організму дитини. Хвора, перевтомлена, психоемоційно виснажена дитина неуважна, у неї знижується рухливість нервових процесів у корі півкуль головного мозку, виникає розпорошеність уваги, що негативно позначається на реакції в разі небезпеки.
- Забезпечення взаємозв'язку і взаємозалежності життєдіяльності дитини з довкіллям (предметним, соціальним, природним) і безпосереднім середовищем, в якому вона перебуває, та соціальною ситуацією розвитку як єдиною і неповторною для дошкільного дитинства системою взаємин між дитиною та середовищем.
- Раціональна організація життя та діяльності дітей у дошкільному закладі і сім'ї.
- Своєчасне усунення негативних впливів на життєдіяльність дитини та її наслідків; надання своєчасної допомоги.
- Забезпечення взаємозв'язку дошкільного закладу, сім'ї та громадськості у формуванні безпечної поведінки дітей.

Працюючи за певною системою, рекомендуємо використовувати орієнтовні блоки і теми заходів з основ безпеки життєдіяльності для дітей різних вікових груп:

1. Здоров'я дитини
 - 1.1. Хто овочі і фрукти вживає, той силу має;
 - 1.2. Продукти харчування – джерело здоров'я та життєвої енергії;
 - 1.3. У здоровому тілі – здоровий дух.
2. Безпека дитини вдома
 - 2.1. Предмети побуту бувають небезпечними;
 - 2.2. Речі на місцях – порядок і безпека в домі;
 - 2.3. Обережно – вогонь!
3. Безпека дитини у природі
 - 3.1. Як поводитися з тваринами і рослинами?
 - 3.2. Чи завжди сонце, повітря і вода – наші друзі?
4. Безпека дитини на вулиці
 - 4.1. Ознайомлення з правилами дорожнього руху
 - 4.2. Правила поведінки у громадських місцях
5. Безпека дитини у соціумі
 - 5.1. Правила спілкування з близькими та незнайомцями
 - 5.2. Емоційний комфорт дитини

Щодо використання різноманітних форм роботи з дітьми радимо звернутися до парціальної програми з «Основ навичок безпеки життєдіяльності у дітей дошкільного віку» (автор Мельник Тетяна Василівна, вихователь ДНЗ «Калинка» Тетіївської міської ради), яка отримала схвалення науково-методичною радою КОПОПК для використання у дошкільних навчальних закладах області.

З метою систематизації та узагальнень уявлень дітей у дошкільному закладі варто проводити «День безпеки» або «Тиждень безпеки». Зміст цих заходів може включати різноманітні форми й методи роботи з дітьми, залежно від матеріально-технічних умов закладу, природних та техногенних особливостей території, на якій він розташований, досвіду вихователів та підготовленості дітей.

Важливий чинник ефективності роботи – тісний взаємозв'язок між педагогами та батьками. Батьки мають уважно ставитися до здоров'я своїх дітей; підтримувати їхнє прагнення до самостійності, заохочувати ініціативу; допомагати знаходити вихід з різних ситуацій; радіти їхнім найменшим успіхам. Для цього варто залучати батьків до різних заходів. Пропонуємо орієнтовні форми роботи з батьками:

- Практичні семінари-тренінги «Школа спілкування з незнайомцями», «Здоров'я у спадок».
- Консультації: «За якими критеріями обирати іграшки», «Як створити безпечний простір вдома», «Що робити, якщо дитина ображає інших».
- Батьківські клуби за інтересами: «Здорові малята – радість для мами й тата», «Безпечне довкілля для наших дітей».
- Спільні заходи: проекти «Зміцнюємо здоров'я дітей», «Посади дерево – врятуй планету»; виставки «Безпека в повсякденні», «Неповторні миттєвості життя»; конкурси: «Найвеселіший дорожній знак», «Найкорисніша та найсмачніша страва».

Отже, відповідальна місія дорослих не тільки захистити дитину від можливої небезпеки, а й підготувати її до майбутнього самостійного життя, коли доведеться стикатися з різними непередбачуваними ситуаціями. Тому дітей потрібно надійно озброїти знаннями, вміннями з безпеки життєдіяльності, навичками надання першої медичної допомоги, відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я тих, хто оточує.

Державний стандарт дошкільної освіти ставить завдання навчити випускника дошкільного закладу, насамперед чітко диференціювати поняття «безпека», «небезпека», «безпечне і небезпечне», які мають поповнити активний словник дитини і стати дієвими правилами поведінки. Це закарбовано в змісті здоров'язбережувальної компетенції дитини в одному емкому словосполученні, а саме «дотримання правил безпеки життєдіяльності».

Бібліографія

1. Базовий компонент дошкільної освіти // Дошкільне виховання. – 2012. – № 7. – С.4-19.
2. Богуш А. Безпека дитини в докiлля / Алла Богуш // Дошкільне виховання. – 2013. – № 4. – С.4-6.
3. Державна цiльова соцiальна програма розвитку дошкiльної освiти на перiод до 2017 року : Постанова Кабiнету Міністрiв України від 13 квітня 2011 р. № 629. – [http: www.mon.gov.ua/index.php/ua](http://www.mon.gov.ua/index.php/ua)
4. Долинна О. Про органiзовану i самостiйну дiяльнiсть дiтей у дошкiльному навчальному закладi / Ольга Долинна // Дошкiльне виховання. – 2010. – № 10. – С. 7-15.
5. Завязун Т. Сам удома. Психолого-педагогiчне проектування дiяльностi дiтей 5-го та 6-го рокiв життя // Палiтра педагога. – 2009. – №4. – С. 8-11.
6. Закон України Про внесення змiн до Закону України «Про охорону працi» від 21 листопада 2002 року № 229-IV з урахуванням Закону України «Про внесення змiн до статтi 12 Закону України «Про охорону працi» № 1331-IV від 25 листопада 2003 р.
7. Закон України «Про дошкiльну освiту» // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 144. – С. 1-9.
8. Закон України «Про охорону дитинства» // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 164. – С. 1-9.
9. Канафоцька Л. Я залишиться сам удома. Iнтелектуально-розважальна гра // Дошкiльне виховання. – 2010. – № 1. – С. 7-9.
10. Мельник Л. Отрута в плящi // Дошкiльне виховання. – 2010. – № 6. – С. 12-14.
11. Обов'язкова освiта дiтей старшого дошкiльного вiку: форми здобуття, органiзацiя i змiст роботи : збiрник методичних матерiалiв / [авт.-упоряд.: О.П. Долинна, А.П. Бурова, О.В. Низковська, Т.П. Носачова]. – Тернопiль : Мандрiвець, 2011. – 480 с.
12. Програма виховання i навчання дiтей від 2 до 7 рокiв «Дитина» / науковi керiвники : Проскура О.В., Кочина Л.П., Кузьменко В.У., Кудикiна Н.В. – К. : НПУ iм. М.П. Драгоманова, 2011. – 328 с.
13. Програма розвитку дiтей старшого дошкiльного вiку «Впевнений старт». – Тернопiль : Мандрiвець, 2012. – 104 с.
14. Програма розвитку дитини дошкiльного вiку «Українське дошкiлля» / укл. О.І.Бiлан. – Тернопiль : Мандрiвець, 2012. – 263 с.